

ПРАВНА УРЕДБА НА ДОГОВОРА ЗА ФАКТОРИНГ СЪГЛАСНО БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Емилия Димитрова¹

1. Договорът за факторинг е един от съставните елементи в структурата на факторинга. Другият съставен елемент е договорът за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги.

С настоящата статия се цели да се разкрият характерните особености на договора за факторинг с оглед действащото българско законодателство.

2. В българското обективно право първата легална дефиниция на договора за факторинг се съдържа в § 1, т. 14 от Наредба № 9 за класифициране на кредитите и образуване на задължителните специални резерви (законови провизии) от банките². Договорът за факторинг е определен като търговска сделка, при която едно лице поема задължението да събира вземанията на друго лице. Тази легална дефиниция не разкрива правните характеристики на разглежданото правно явление. Освен това нейното приложно поле е твърде ограничено-само в рамките на Наредба № 9.

Първото легално определение на договора за факторинг със значение за цялото българско законодателство се съдържа в чл. 1, ал. 2, т. 10 от Закона за банките и кредитното дело (ЗБКД)³. Особеното тук е, че описаната в чл. 1, ал. 2, т. 10 от ЗБКД банкова сделка не е означена със специален правно-технически термин. В ЗБКД понятието факторинг не се употребява.

Текстът на чл. 1, ал. 2, т. 10 от ЗБКД е възпроизведен в чл. 1, ал. 2, т. 8 от Закона за банките (ЗБ)⁴. Едва в ЗБ търговската сделка, дефинирана в чл. 1, ал. 2, т. 8, е назована с термина “факторинг”.

Съгласно чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ факторингът е покупка на вземания, произтичащи от доставка на стоки или предоставяне на услуги, и поемане на риска от събирането на тези вземания⁵.

¹ *Емилия Димитрова*, ст. ас. по гражданско право в Нов български университет.

² Обнародвана в ДВ бр. 64 от 27.07.1993 г. и отменена с Наредба № 9 за оценка на рисковите експозиции на банките и за формиране на провизии за покриване на риска от загуби, обнародвана в ДВ бр. 73 от 29.08.1997 г.

³ Обнародван в ДВ бр. 25 от 27.03.1992 г. и отменен със ЗБ, който е в сила от 01.07.1997 г.

⁴ Обнародван в ДВ бр. 52 от 01.07.1997 г., в сила от 01.07.1997 г.

⁵ След приемането на България в Европейския съюз ЗБ ще бъде отменен със Закона за кредитните институции (ЗКИ), обнародван в ДВ бр. 59 от 2006 г. ЗКИ също съдържа легална дефиниция на договора за факторинг (чл. 2, ал. 2, т. 12). Текстът на разпоредбата на чл. 2, ал. 2, т. 12 от ЗКИ е напълно идентичен с този в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ.

По подобен начин договорът за факторинг е дефиниран за целите на данъчното облагане в § 1, т. 24 от Закона за корпоративното подоходно облагане (ЗКПО)⁶ и в § 1, т. 25 от Закона за облагане доходите на физическите лица (ЗОДФЛ)⁷.

Прави впечатление, че във всички посочени легални дефиниции договорът за факторинг е обозначаващ с термина “факторинг”. Използването на този термин за назоваване на договора за факторинг не е препоръчително, защото с него се обозначава и правен институт, различен от договора. Става дума за факторинга, който от юридическа гледна точка представлява системата от две свързани правоотношения, породени от договора за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги и от договора за факторинг.

Втората правна сделка, съставен елемент от факторинга, трябва да се назовава с термина “договор за факторинг”. Терминът е подходящ, тъй като разкрива съществена особеност на тази правна фигура с оглед нейната обща правна характеристика – тя по своята правна същност е двустранна правна сделка, т.е. договор.

Предвид изложените разсъждения *de lege ferenda* може да се препоръча разглежданата правна сделка да се определя като “договор за факторинг”, а не като “факторинг”.

Разпоредбата на чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ, която е нормативната опора за дефиниране на понятието “договор за факторинг”, се нуждае не само от прецизиране от терминологична гледна точка, но и от допълване и конкретизиране. Слабостите на установената от законодателя легална дефиниция ще бъдат посочени в следващото изложение. Този подход позволява както да се разкрият несъвършенствата на легалното определение, така и да се направят предложения *de lege ferenda* за тяхното преодоляване.

3. От легалната дефиниция в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ не става ясно кои са страните по договора за факторинг.

По-прецизни в това отношение са легалните определения, формулирани в българското данъчно законодателство за данъчни цели. В § 1, т. 24 от ЗКПО и в § 1, т. 25 от ЗОДФЛ се използва терминът “фактор”. С него се обозначава тази страна по договора за факторинг,

Тъй като към настоящия момент ЗБ, а не ЗКИ е част от българското обективно право, обект на изследване в статията е легалното определение на договора за факторинг в ЗБ. Поради пълния идентитет между него и съдържащата се в ЗКИ легална дефиниция изводите и заключенията, произтичащи от анализа на чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ, няма да загубят своята актуалност след отмяната на ЗБ и влизането в сила на ЗКИ.

⁶ Обнародван в ДВ бр. 115/1997 г.

⁷ Обнародван в ДВ бр. 118/1997 г.

която купува вземания, произтичащи от договори за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги.

В никоя от легалните дефиниции на договора за факторинг, съдържащи се в българското законодателство, не е използван специален правно-технически термин за обозначаване на другата страна по договора – тази, която прехвърля на фактора свои неизискуеми вземания от договори за доставка на стоки, респ. за предоставяне на услуги. В българската правна литература тази страна се определя като “клиент на факторинга”⁸ или като “продавач на стоки или изпълнител на услуги”⁹. В чл. 1, ал. 2 от Конвенцията за международния факторинг¹⁰ тя се назовава с термина “доставчик”. Тъй като терминът “доставчик” е легален, изглежда правилно той да бъде възприет в българското обективно право за обозначаване на съконтрахента на фактора при договора за факторинг.

Субектите, страни по правоотношението, са съществен елемент на всяко правоотношение, включително и на това, породено от договора за факторинг. Понеже предназначението на легалните определения е да разкрият съществените особености на дефинираното правно явление, *de lege ferenda* е уместно ясно да се посочат страните по договора за факторинг, като за целта се използват правно-техническите термини “фактор” и “доставчик”.

За да се изяснят спецификите на договора за факторинг, свързани със страните по договора, необходимо е да се анализират изискванията, които българското обективно право поставя по отношение на тях.

⁸ *Найденев Борислав*, Търговски сделки, книга първа, С., 1998 г., стр. 126 и сл.

⁹ *Пиперкова Лиляна*, Франчайзинг, лизинг, факторинг – правни аспекти, С., 1995 г., стр. 104 и сл.

¹⁰ Конвенцията за международния факторинг е подписана на дипломатическата конференция в Отава, Канада, състояла се от 09.05.1988 г. до 28.05.1988 г., на която участва и делегация на Република България.

Дейността по изработването на Конвенцията обаче започва още през 1974 г., когато Управителният съвет на Международния институт за унификация на частното право (ЮНИДРОА) взема решение за включване на факторинга в работната програма на института. Предварителният проект на Конвенцията, озаглавен “Унифицирани правила относно някои аспекти на международния факторинг”, е готов през май 1983 г. и е предложен за становище на представителите на държавите, членуващи в ЮНИДРОА. Този проект се преработва на три последователни съвещания от комисия, съставена от правителствени експерти и от представители на международни и национални организации като Международната търговска камара - Париж, Международната групировка на факторите – Брюксел, Асоциацията на британските фактори – Лондон и др. – вж. *Пиперкова Лиляна*, цит. съч., стр. 119.

Конвенцията за международния факторинг не е ратифицирана от Република България и не е част от българското обективно право – аргумент от чл. 5, ал. 4 от Конституцията на Република България. Въпреки това поради важното ѝ значение за развитието на факторинга отделни нейни разпоредби са обект на анализ в настоящото изложение.

3.1. Не всяко лице може да бъде фактор. ЗБ съдържа специални изисквания относно качествата, които факторът трябва да притежава. Тези качества се обуславят от характера на договора за факторинг като банкова сделка, която обаче остава извън кръга на банковите сделки, обхванати от понятието “банкова дейност”.

ЗБ не съдържа легално определение на понятието “банкова сделка”. В чл. 1, ал. 1 и 2 от ЗБ са изброени търговските сделки, които съгласно чл. 1, ал. 3 от ЗБ банките могат да извършват по занятие. В българската правна теория търговските сделки, които банките имат право да извършват по занятие, се определят като банкови сделки¹¹.

Договорът за факторинг е посочен измежду търговските сделки, които банките могат да извършват по занятие (чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ). Следователно договорът за факторинг е банкова сделка. Оттук произтича изводът, че по занятие като фактори договори за факторинг могат да сключват лица, които са банки. Този извод се отнася както до банките със седалище в България, така и до тези със седалище в чужбина, които сключват банкови сделки в България чрез клон.

Не всички банки като фактори могат да сключват договори за факторинг. Такова право имат само банките, чийто предмет на дейност обхваща и договора за факторинг. Предметът на дейност на банките се определя от лицензията, издадена от БНБ.

Банките, получили универсална лицензия, имат право да извършват всички банкови сделки, изброени в чл. 1, ал. 1 и 2 от ЗБ, включително и договори за факторинг.

Банките, получили ограничена лицензия, не могат да сключват банкови сделки извън обхвата на притежаваната лицензия – аргумент от чл. 15, ал. 2 във връзка с чл. 19, ал. 4, т. 4 от ЗБ. Това означава, че банките с ограничена лицензия имат право като фактори да сключват договори за факторинг само ако договорът за факторинг изрично е посочен в лицензията на банката¹².

Клоновете, чрез които банки със седалище в чужбина извършват дейност в България, с лицензията, издадена от БНБ, не могат да

¹¹ Герджиков Огнян, Търговски сделки, С., 2000 г., стр. 201, Голева Поля, Търговско право, книга втора, С., 2002 г., стр. 359.

¹² Правната регламентация в ЗКИ, отнасяща се до банките в качеството им на фактори, е напълно идентична с тази в ЗБ.

В ЗКИ договорът за факторинг също е посочен измежду сделките, които банките могат да извършват по занятие (чл. 2, ал. 4 във връзка с чл. 2, ал. 2, т. 12). Изрично е предвидено, че банките ще имат право да сключват договори за факторинг само ако извършването на тази дейност е описано в техния лиценз (чл. 2, ал. 2). БНБ може да не включи в лиценза договора за факторинг, в случай че прецени, че съответната банка не разполага с квалифицирани кадри за тази дейност (чл. 15, ал. 3).

получат право да извършват сделки, които чуждестранната банка няма право да сключва в страната по седалището си (чл. 12, ал. 2 от ЗБ). Следователно чуждестранна банка чрез свой клон може като фактор да сключва в България договори за факторинг само при условие че такива договори тя има право да сключва и в държавата по седалището си¹³.

Поставя се въпросът дали банките са единствените правни субекти, които според българското законодателство могат като фактори да сключват договори за факторинг. На този въпрос може да се отговори след анализ на понятието “банкова дейност”.

Съдържанието на понятието “банкова дейност” е очертано в чл. 1, ал. 4 от ЗБ. В тази разпоредба са изброени банковите сделки, които се квалифицират като “банкова дейност”¹⁴.

Само банки имат право да извършват банковите сделки, включени в понятието “банкова дейност”. Банковите сделки, които остават извън обхвата на това понятие, могат да бъдат сключвани както от банки, така и от небанкови финансови институции.

Договорът за факторинг не е посочен сред банковите сделки, определяни като “банкова дейност”. Следователно не само банки, но и небанкови финансови институции могат като фактори да сключват

¹³ Правната уредба в ЗКИ се различава от тази в ЗБ в частта, регламентираща възможността чуждестранни банки като фактори да сключват договори за факторинг на територията на България.

ЗКИ въвежда различни условия за банките със седалище в държава членка на Европейския съюз и за банките със седалище в трета държава, която не е членка на Европейския съюз. Различието се проявява в правната значимост, която се придава в Република България на лицензите за извършване на банкова дейност, издадени от компетентния орган на чуждата държава.

Банките със седалище в държава членка на Европейския съюз ще могат директно или чрез клон като фактори да сключват договори за факторинг в България въз основа на лицензията, която са получили от компетентния орган на държавата по седалището си. Задължително условие е в тази лицензия да бъде включено извършването на дейност като фактор (чл. 20-22).

Банките със седалище в държава, която не е членка на Европейския съюз, ще могат като фактори да сключват договори за факторинг на територията на България, след като получат лицензия от БНБ. БНБ ще включи в лицензията извършването на дейност като фактор само ако банката има право да извършва такава дейност в държавата по седалището си съгласно лицензията, издадена ѝ от компетентния орган в тази държава (чл. 17, ал. 1 и ал. 2).

¹⁴ Разграничението между банкова дейност и банкови сделки е безспорно както в правната теория, така и в съдебната практика – вж. *Георгиев Владимир*, *Небанковите финансови институции*, С., 1995 г., стр. 62-63, и *Бобатинов Марио*, *Банково право*, С., 2000 г., стр. 62-63, както и решение № 118А/07.02.1996 г. по гр. д. № Ф-132/1995, V ГО, Съдебна практика на ВКС и ВАС на РБ, кн. 3-4/1997 г., стр. 29, решение № 43/06.06.1996 г. по ф. д. № 235/1995 г., V ГО, Съдебна практика, Бюлетин на ВС на РБ, кн. 8/1996 г., стр. 22, както и решение № Ф-39/04.06.1993 г. по ф. д. № 213/1992 г., V ГО, Съдебна практика на ВС на РБ по ТЗ, УСД и КЗ, сп. “Търговско право”, 1993 г., стр. 117.

Огнян Герджиков определя банковите сделки, които попадат в обхвата на банковата дейност, като “изключителни банкови сделки”; всички други банкови сделки той характеризира като “неизключителни банкови сделки” - *Герджиков Огнян*, цит. съч., стр. 209.

договори за факторинг. За небанковите финансови институции тази възможност изрично е предвидена в чл. 1, ал. 5, т. 9 от ЗБ.

Небанковите финансови институции, които като фактори сключват договори за факторинг, се подчиняват на регистрационния режим, въведен с чл. 1, ал. 6 от ЗБ. Същността на регистрационния режим се изразява в задължението на небанковата финансова институция, която като фактор сключва договори за факторинг, в срок от четиринадесет дни от започване на дейността си да уведоми за това БНБ. Регистрационният режим предоставя пълна свобода на небанковите финансови институции във връзка с определяне на предмета им на дейност. С оглед на договорите за факторинг това означава, че всяка небанкова финансова институция, ако желае, може да включи договора за факторинг в своя предмет на дейност и като фактор да сключва такива договори¹⁵.

В заключение, факторът е търговец. Търговското му качество произтича или от неговата правноорганизационна форма, когато като банка¹⁶ сключва договори за факторинг, или от осъществяваната от него по занятие търговска дейност, когато като небанкова финансова институция извършва договори за факторинг¹⁷.

¹⁵ ЗКИ изрично урежда възможността не само банки, но и финансови институции, които не са банки, като фактори да сключват договори за факторинг (чл. 3, ал. 1).

Финансовите институции, които ще извършват дейност като фактори, ще се подчиняват на регистрационен режим, напълно идентичен с регламентирания в ЗБ. Те също ще са длъжни в четиринадесетдневен срок от започване на дейността си да уведомят БНБ за това, че като фактори сключват договори за факторинг (чл. 3, ал. 2).

ЗКИ изчерпателно урежда условията, които една финансова институция със седалище в държава членка на Европейския съюз ще трябва да изпълни, за да може директно или чрез клон като фактор да сключва договори за факторинг на територията на Република България – чл. 24.

ЗКИ обаче не регламентира предпоставките за сключване на договори за факторинг в България от фактори със седалище в държава, която не е членка на Европейския съюз. Означава ли това, че такива финансови институции въобще не могат да извършват дейност като фактори в България или че те се подчиняват на режима, въведен за финансовите институции със седалище в България, който е много по-облекчен в сравнение с този за финансовите институции със седалище в държава членка на Европейския съюз. И двете предположения изглеждат еднакво неприемливи. Оказва се, че в ЗКИ е налице празнина. Уместно е да се препоръча на законодателя тя да бъде преодоляна, като се вземе под внимание обстоятелството, че финансовите институции със седалище в държава, която не е членка на Европейския съюз, не могат да упражняват в България дейността си при по-благоприятни условия от тези за финансовите институции със седалище в държава членка на Европейския съюз.

¹⁶ Според чл. 1, ал. 1 от ЗБ банките извършват своята дейност под правноорганизационната форма на акционерно дружество. Разпоредба в този смисъл се съдържа и в ЗКИ – чл. 7, ал. 1. Всички търговски дружества са признати за търговци (чл. 1, ал. 2 от ТЗ).

¹⁷ Договорът за факторинг е банкова сделка и като такава е обективна търговска сделка (чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ във връзка с чл. 1, ал. 1, т. 7 от ТЗ). Всяко физическо или юридическо лице, което по занятие извършва някоя от обективните търговски сделки по чл. 1, ал. 1 от ТЗ, е търговец.

3.2. Българското законодателство не съдържа специални изисквания по отношение на доставчика като страна по договора за факторинг. Поради тази причина възможно е да се направи погрешното заключение, че всяко физическо или юридическо лице като доставчик може да сключва договори за факторинг.

Доставчикът, както и факторът, е търговец. Този извод се налага поради следните съображения:

Доставчиците по занятие извършват търговските сделки, изброени в чл. 1, ал. 1, т. 1, 2 и 13 от Търговския закон (ТЗ) - те доставят стоки и извършват услуги при условията на търговски кредит.

Анализът на икономическите функции на факторинга и изследването на неговия генезис и развитие показват, че появата му се обуславя от нуждата от механизъм, чрез който по подходящ начин да се решат определени проблеми на доставчиците, малки и средни предприемачи, във връзка с осъществяваната от тях стопанска дейност.

Търговското качество на доставчика може да произтича и от правноорганизационната му форма (чл. 1, ал. 2 от ТЗ).

4. Съгласно чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ обект на договора за факторинг са вземанията, произтичащи от доставка на стоки или предоставяне на услуги.

Понятието “доставка на стоки” включва договора за продажба и договора за изработка с изключение на договора за изработка на ишлеме, които имат за обект стоки, т.е. движими вещи, намиращи се в обръщение в търговския оборот.

Под израза “предоставяне на услуги” следва да се разбира договор за услуга.

Следователно обект на договора за факторинг могат да бъдат само вземания, произтичащи от договори за услуги, от договори за продажба на стоки и от договори за изработка на стоки с изключение на договорите за изработка на стоки на ишлеме.

Тъй като терминът “вземане” е синоним на термина “субективно облигационно право”¹⁸, поставя се въпросът дали всички субективни облигационни права, породени от изброените по-горе договори, могат да бъдат обект на договора за факторинг.

Буквалното тълкуване на легалното определение в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ води до положителен отговор на повдигнатия въпрос. Резултатът

¹⁸ Апостолов Иван, Облигационно право, част първа – Общо учение за облигацията, С., 1947 г., стр. 11, Кожухаров Александър, Общо учение за облигационното отношение, Нова редакция и допълнения проф. Петко Попов, С., 2002 г., стр. 12, Калайджиев Ангел, Облигационно право, обща част, С., 2002 г., стр. 34.

от езиковото тълкуване обаче противоречи на смисъла на тълкуваната правна разпоредба. До този извод се стига посредством логическото тълкуване, при което съдържанието на правната норма се определя с оглед на икономическите потребности, обусловили появата на факторинга, чийто съставен елемент е и договорът за факторинг¹⁹.

Концепцията за модерния факторинг се оформя под напора на практическата необходимост да се намери механизъм, чрез който да се ограничат неблагоприятните последици за доставчика на стоки или услуги от предоставянето на търговски кредити. Факторингът представлява такъв механизъм. Чрез неговото използване се преодоляват недостигът на ликвидни парични средства, липсата на ресурси за осъществяването или за качествено осъществяване на административни или счетоводни дейности, както и рискът от неплащане от страна на длъжника. Особеност на факторинга е, че той обвързва дейностите, чрез които се проявява икономическата му същност, с предоставяните от доставчиците търговски кредити. Това означава, че трите функции на факторинга могат да се реализират само ако факторът придобие вземанията на доставчика за цената на доставените от него стоки, респ. на извършените от него услуги при условията на търговския кредит. Вземанията за цена са парични вземания. Следователно договорът за факторинг може да има за обект само парични вземания. Това виждане намира нормативна опора в легалните определения на договора за факторинг, формулирани в данъчните закони за данъчни цели. Съгласно § 1, т. 24 от ЗКПО и § 1, т. 25 от ЗОДФЛ обект на договора за факторинг са парични вземания. Становище в този смисъл е изразено и в българската правна литература²⁰.

От изложените разсъждения произтича заключението, че понятието “вземания” в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ трябва да се тълкува ограничително и под “вземания” следва да се разбират само парични вземания за цената на доставяните при условията на търговски кредит стоки или услуги.

Обект на договора за факторинг могат да бъдат само неизискуеми парични вземания. Този извод се подкрепя с аргументи от

¹⁹ Логическото тълкуване обхваща и изясняване на икономическите условия, при които е възникнал правният институт – *Василев Любен*, Гражданско право – обща част, С., 2000 г., стр. 61-62 и *Павлова Мария*, Гражданско право - обща част, С., 2002 г., стр. 135. Някои автори определят това тълкуване като материалистическо тълкуване – вж. *Рачев Филип*, Гражданско право, С., 2001 г., стр. 118.

²⁰ *Пиперкова Лиляна*, цит. съч., стр. 104, *Голева Поля*, Търговско право, книга втора, София, 2002 г., стр. 402, и *Найденов Борислав*, цит. съч., стр. 129.

утвърдената търговска практика и от действащото българско законодателство, а именно:

В търговските отношения е възприето, че с договора за факторинг се прехвърлят срочни парични вземания с падеж до 120 дни от датата на сключване на договорите за доставка на стоки, респ. за извършване на услуги, от които възникват вземанията.

Неизискуемите парични вземания са срочни, а изискуемите парични вземания са безсрочни (чл. 69, ал. 1 от ЗЗД)²¹.

Следователно безсрочни парични вземания не могат да бъдат обект на договора за факторинг²². Противното би довело до невъзможност да се проявят функциите на факторинга и би лишило от смисъл неговото съществуване.

Неизискуемите парични вземания, обект на договора за факторинг, могат да бъдат еднократни или периодични²³, условни или безусловни, обезпечени или необезпечени, както и парични вземания по акредитив²⁴.

Договорът за факторинг може да има за обект както съществуващи неизискуеми парични вземания, така и бъдещи парични вземания.

Като бъдещи парични вземания се определят вземанията, които не са възникнали към момента на сключване на договора за факторинг, тъй като договорите, от които те произтичат, не са сключени към този момент, а ако са сключени, то доставчикът още не е доставил стоките или не е изпълнил услугите, но има намерение да направи това, когато се осъществят предвидените в съответния договор предпоставки. Бъдещите парични вземания се очаква да възникнат през периода на действие на договора за факторинг.

²¹ Кожухаров Александър, цит. съч., стр. 204, Калайджиев Ангел, цит. съч., стр. 224-225.

Мненията на двамата автори се различават единствено по въпроса относно момента на настъпване на изискуемостта на безсрочните вземания.

Според Александър Кожухаров падежът на безсрочните вземания се определя в поканата за изпълнение, изпратена от кредитора до длъжника.

Според Ангел Калайджиев падежът на безсрочното задължение настъпва в момента на възникването му; поканата за изпълнение е от значение не за изискуемостта на вземането, а за забавата на длъжника.

²² В българската правна доктрина е изразено и противоположното мнение – вж. Найденов Борислав, цит. съч., стр. 129.

²³ Паричните вземания са еднократни, когато могат да бъдат погасени с едно единствено плащане от страна на длъжника. Те са периодични, когато длъжникът в рамките на даден срок извършва няколко плащания през определен или неопределен интервал от време с цел погасяване на вземането – Кожухаров Александър, цит. съч., стр. 128-129, така и Калайджиев Ангел, цит. съч., стр. 145-146.

²⁴ Калайджиев Ангел, Акредитивът, С., 1994 г., стр. 199-200.

Когато обект на договора за факторинг са всички съществуващи и бъдещи парични вземания от даден вид, налице е т. нар. глобална цесия.

С оглед на българското обективно право е необходимо да се изясни дали договорът за факторинг с обект бъдещи парични вземания не е нищожен на основание чл. 26, ал. 2 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД) поради невъзможен предмет.

Въпросът за действителността на договорите с обект бъдещи парични вземания е бил обсъждан в българската правна литература²⁵. Авторите се обединяват около схващането, че договорите, които имат за обект бъдещо вземане, са действителни. При тези договори не се касае до начална невъзможност на обекта по чл. 26, ал. 2 от ЗЗД, защото, макар че обектът е невъзможен при сключването на договора, очаква се той да бъде възможен към момента на неговото изпълнение. При началната невъзможност обектът е невъзможен не само при сключване на договора, но и в последствие – към момента на изпълнението му.

Действащото българско законодателство допуска сключването на договори с обект бъдещи парични вземания. Съгласно чл. 100, ал. 1 от ЗЗД при възмездно прехвърляне на вземания цедентът отговаря за съществуването на вземането по време на прехвърлянето. В българската правна наука е утвърдено разбирането, че чл. 100, ал. 1 от ЗЗД е диспозитивна правна норма²⁶ – това означава, че правните субекти, адресати на правната норма, могат да се отклонят от предписаното в нейната диспозиция, като уговорят нещо различно²⁷. Различното, което цедентът и цесионерът могат да уговорят, е, че цедентът няма да отговаря пред цесионера за съществуването на вземането към момента на прехвърлянето му. Отпадането на отговорността за съществуването на прехвърляното вземане открива пред страните по цесията възможност да се съгласят обект на договора да бъдат бъдещи вземания.

²⁵ Апостолов Иван, *Облигационно право, част първа – Общо учение за облигацията*, С., 1947 г., стр. 50 и стр. 401, Диков Любен, *Курс по търговско право, том 2*, С., 1992 г., стр. 612, Диков Любен, *Курс по гражданско право, Облигационно право – обща част, том III*, С., 1934 г., стр. 275-276, Таджер Витали, цит. съч., дял втори, стр. 505, Калайджиев Ангел, цит. съч., стр. 153 и стр. 432, Голева Поля, цит. съч., стр. 90.

²⁶ Кожухаров Александър, цит. съч., стр. 490, Калайджиев Ангел, цит. съч. стр. 442.

²⁷ Василев Любен, цит. съч., стр. 37, Таджер Витали, цит. съч., дял първи, стр. 228, Павлова Мария, цит. съч., стр. 110, Рачев Филип, цит. съч., стр. 67.

Договорът за факторинг по своята правна същност е възмездна цесия²⁸. Следователно по отношение на него е приложим чл. 100, ал. 1 от ЗЗД. Диспозитивният характер на правната норма прави допустима уговорката с договора за факторинг върху фактора да бъдат прехвърлени не само съществуващите, но и бъдещите парични вземания на доставчика.

Въз основа на направения анализ се стига до обобщението, че обект на договора за факторинг могат да бъдат съществуващи неизискуеми парични вземания и бъдещи парични вземания, които произтичат от договори за доставка на стоки или за извършване на услуги. Тъй като договорът за факторинг е нов институт за българското обективно право, *de lege ferenda* може да се препоръча в легалното определение обектът на договора да бъде по-прецизно определен предвид направеното по-горе обобщение.

Съществуващите неизискуеми вземания, обект на договора за факторинг, трябва да бъдат определени, а бъдещите парични вземания – определяеми. Изискването за определеност, респ. за определяемост произтича от принципа за индивидуализация на обектите на правоотношенията, гарантиращ правната сигурност в стопанския оборот. Неопределеността на обекта има за правна последица нищожност на договора на основание чл. 26, ал. 2 от ЗЗД²⁹.

Индивидуализацията на паричните вземания, обект на договора за факторинг, се осъществява чрез посочване на длъжниците, на размера на техните задължения, на падежа на вземанията или чрез очертаване на правните сделки, от които те произхождат. Тези данни се съдържат или в самия договор за факторинг, или в документите, удостоверяващи съществуването на паричните вземания, каквито са копията на фактури, на товарителници или на договорите за доставка на стоки или за извършване на услуги, сключени между доставчика и неговите длъжници.

²⁸ Вече бе посочено, че договорът за факторинг е банкова сделка, а банковите сделки са обективни (абсолютни) търговски сделки – аргумент от чл. 286, ал. 2 във връзка с чл. 1, ал. 1, т. 7 от ТЗ. Търговските сделки винаги са възмездни, тъй като са насочени към реализиране на печалба – вж. *Джидров Петър*, Коментар на Търговския закон, том четвърти, С., 1994 г., стр. 1375-1376, *Кацаров Константин*, Систематичен курс по българско търговско право, С., 1990 г., стр. 417. Така и *Герджиков Огнян*, Коментар на Търговския закон, книга първа, С., 2000 г., стр. 14, и *Голева Поля*, Търговско право, книга втора, София, 2002 г., стр. 18.

²⁹ В този смисъл е правната теория – вж. *Кожухаров Александър*, цит. съч., стр. 126, *Голева Поля*, цит. съч., стр. 90, и съдебната практика - решение № 572 от 15.04.2003 г. на ВКС по гр. д. № 2279/2002 г., V г. о., Бюлетин на ВКС бр. 3/2003 г., стр. 34. Това становище е застъпвано и в по-старата българска правна литература – вж. *Диков Любен*, цит. съч., стр. 59.

5. В легалното определение на договора за факторинг, съдържащо се в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ, са очертани правните действия, които доставчикът и факторът като носители на насрещни правни задължения трябва да извършат един спрямо друг, за да настъпят типичните за договора правни последици. Действията на доставчика и на фактора в своята съвкупност образуват предмета на договора за факторинг³⁰.

Въз основа на легалната дефиниция в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ предметът на договора за факторинг може да се определи като прехвърляне на вземания и поемане на риска от тяхното събиране. Всъщност в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ е описан предметът на договора за същински факторинг. Извън полезрението на българския законодател е останал договорът за несъщински факторинг.

Тъй като с легалните дефиниции се цели да се разкрие смисъла на едно правно понятие чрез посочване на неговите основни правни характеристики, каквато е и предметът на правната сделка, изводът, който произтича от анализиранията легално определение, е, че под договор за факторинг в българското законодателство се има предвид единствено договорът за същински факторинг. Такова тясно разбиране за понятието “договор за факторинг” не допринася за изясняване на правното явление в пълнота, а напротив, възможно е да доведе до редица теоретични проблеми, най-важният от които е свързан с правната квалификация на договора за несъщински факторинг, сключен на основание чл. 9 от ЗЗД. Този договор от гледна точка на действащото българско законодателство не би следвало да се определи като договор за факторинг, понеже той не би имал белезите, очертани в легалната дефиниция в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ.

³⁰ Диков Любен, цит. съч., стр. 7 и стр. 56, Големинев Чудомир, Гражданскоправни източници на задължения, С., 1999 г., стр. 41-42.

В българската правна литература са изразени и други становища относно съдържанието на понятието “предмет на правната сделка”.

Някои автори използват термина “предмет” или “косвен обект на правоотношението” за означаване на обекта на правоотношението, разбран като различни видове вещи, уговорения резултат и други предмети от обективната действителност, които представляват ценност за субектите на правоотношението; тези автори назовават поведението (действието) на длъжника с термина “пряк обект на правоотношението” – Рачев Филип, цит. съч., стр. 197-198.

Има автори, които считат, че “обект” и “предмет” на правоотношението са понятия – синоними: Василев Любен, цит. съч., стр. 221, Таджер Витали, цит. съч., дял втори, стр. 285, Павлова Мария, цит. съч., стр. 387. Според посочените автори обект (предмет) на правната сделка могат да бъдат вещите, нематериалните блага, които се ползват с правна закрила, действията, респ. бездействията на правните субекти, субективните права, правните задължения, както и съчетанието от изброените по-горе видове обекти.

Други автори са на мнение, че правната сделка няма предмет – вж. Кожухаров Александър, цит. съч., стр. 122.

Проблеми като този не биха възниквали, ако в легалното определение точно бъде описан предметът на договора за факторинг, като наред с прехвърлянето на вземанията и поемането на кредитния риск *de lege ferenda* бъдат посочени и другите възможни правни действия на длъжника по договора, каквито са финансирането и извършването на административни и счетоводни услуги във връзка с прехвърлените вземания. *De lege ferenda* следва да бъде установено още, че договорът за факторинг поражда за фактора задължение да изпълни някои, но не и всички от следните действия: финансиране, поемане на риска “делкредере”, предоставяне на административни и счетоводни услуги.

6. Договорът за факторинг може да бъде сключен като рамков договор, като договор с чисто действие, като договор под условие и като договор при общи условия.

6.1. В рамковия договор за факторинг се определят клаузите, които доставчикът и факторът се задължават да включат в договорите за факторинг, сключени въз основа на рамковия, както и правилата за реда и условията, по които те ще могат, съобразно интересите си, да уговорят конкретни клаузи в тези договори³¹.

В българската правна доктрина са изразени различни становища относно правната същност на рамковия договор. Едни автори го определят като нова форма на предварителния договор³², други автори са на мнение, че рамковият договор е окончателен договор³³.

Второто виждане следва да бъде възприето. С рамковия договор не се поема задължение за сключване на окончателен договор, който може да бъде заместен от решение на съда по искане на която и да е от страните по договора. Тази разлика между рамковия и предварителния договор се изтъква както в съдебната практика³⁴, така и от всички автори, включително и тези, които защитават първото становище³⁵. Посоченото различие е съществено и показва, че рамковият договор няма белезите на предварителния договор, описани в чл. 19 от ЗЗД. Ето

³¹ Вж. *Пиперкова Лиляна*, цит. съч., стр. 122 и стр. 124.

³² *Голева Поля*, Търговско право, книга втора, София, 2002 г., стр. 23, и *Голева Поля*, Облигационно право, С., 2004 г., стр. 47.

³³ *Таков Кристиан*, Предварителни договори – някои неясни аспекти, сп. “Търговско право”, бр. 1/2004, стр. 52.

³⁴ Решение по ВАД № 79/1970 г., Практика на АС, БТПП Библиотека № 95.

³⁵ *Голева Поля*, Търговско право, книга втора, София, 2002 г., стр. 23, както и *Голева Поля*, цит. съч., стр. 47.

защо той не следва да бъде разглеждан като форма на предварителния договор и по отношение на него не се прилага чл. 19 от ЗЗД³⁶.

В изпълнение на рамковия договор за факторинг доставчикът и факторът сключват отделни договори за факторинг, които могат да бъдат договори с чисто действие или договори под условие. Трябва да се подчертае, че рамковият договор не е задължителна предпоставка за сключването на тези договори. Това означава, че доставчикът и факторът могат да сключват множество отделни договори за факторинг и при липса на рамков договор помежду им.

6.2. Договорът за факторинг е сключен като договор с чисто действие, когато доставчикът и факторът не са уговорили бъдещи обстоятелства като условие или срок, т. нар. модалитети³⁷, които да обуславят възникването или прекратяването на правните последици на договора³⁸.

Обикновено договорът за факторинг се сключва като договор с чисто действие, когато обект на договора са съществуващи парични вземания.

Възможно е обаче договорът за факторинг, сключен като договор с чисто действие, да има за обект не само съществуващи, но и бъдещи парични вземания.

Възниква въпросът доколко е целесъобразно от гледна точка на практиката договорът за факторинг с обект бъдещи парични вземания да бъде сключван като договор с чисто действие. Основание за такъв въпрос дава специфичната особеност на договора, по която той се отличава от другите договорни форми. Вече беше изтъкнато, че при този договор функциите на фактора са обвързани с предоставяните от доставчика търговски кредити. Това означава, че факторът може да изпълнява своите задължения по договора от момента, в който той стане титуляр на вземането на доставчика, произтичащо от договор за

³⁶ Договорът за факторинг не може да бъде сключен като предварителен договор. В българската правна литература се застъпва становището, че при неформалните договори, при обезпечителните договори, както и при договорите под условие е немислимо сключването на предварителен договор - *Конов Траян*, Някои критични разсъждения върху българската доктрина по предварителния договор, сп. "Търговско право", бр. 6/2003 г., и *Таков Кристиан*, Предварителни договори – някои неясни аспекти, сп. "Търговско право", бр. 1/2004. Договорът за факторинг може да бъде неформален и обезпечителен договор, както и договор, сключен под условие.

³⁷ Третият вид модалитет, регламентиран в българското обективно право, е тежестта. Уговорка за тежест може да бъде включена в съдържанието само на безвъзмездните сделки (аргумент от чл. 226, ал. 3 от ЗЗД и чл. 17, ал. 1 от Закона за наследството (ЗН), каквато договорът за факторинг не е – *Василев Любен*, цит. съч., стр. 281, *Таджер Витали*, цит. съч., дял втори, стр. 446, *Павлова Мария*, цит. съч., стр. 504.

³⁸ Относно чистото действие на правните сделки вж. *Таджер Витали*, цит. съч., дял втори, стр. 434, и *Павлова Мария*, цит. съч., стр. 496.

доставка на стоки или за извършване на услуги, сключен при условията на търговския кредит. Ако факторът не е придобил от доставчика вземането му, то той не ще може да финансира последния, нито да поеме кредитния риск спрямо неговия длъжник, нито да предприеме действия по събирането на вземането или по осчетоводяването му.

Понеже към момента на сключване на договора за факторинг като договор с чисто действие паричните вземания на доставчика не съществуват, факторът не става техен титуляр, следователно той не може да изпълнява свързаните с тях свои задължения по договора. Това обстоятелство обяснява защо не е целесъобразно договорите за факторинг с обект бъдещи парични вземания да бъдат сключвани като договори с чисто действие.

6.3. Сключването на договора за факторинг като договор под условие е подходящо в случаите, когато договорът има за обект бъдещи парични вземания.

Договорът за факторинг е сключен под условие, когато действието на договора или прекратяването му са поставени в зависимост от сбъдването на едно бъдещо несигурно събитие, което българският законодател в чл. 25 от ЗЗД определя като условие.

Действието на договора може да бъде обусловено от различни по правната си същност условия.

Прехвърлянето на бъдещите парични вземания, обект на договора, всякога е поставено в зависимост от сбъдването на отлагателното условие, че тези вземания ще възникнат.

Възможно е прехвърлянето на бъдещите парични вземания да бъде обусловено от още едно отлагателно условие. Доставчикът и факторът могат да уговорят, че не всички парични вземания след тяхното възникване ще преминат в патримониума на фактора, а само тези, които той одобри след успешно приключило проучване на платежоспособността на длъжниците по вземанията.

Във връзка с поемането на риска “делкредере” действието на договора за факторинг може да бъде обусловено както от отлагателно, така и от прекратително условие, като видът на условието зависи от вида на договора за факторинг.

При договора за същински факторинг условието е отлагателно - факторът ще поеме кредитния риск, ако длъжникът по прехвърленото вземане не изпълни своето задължение поради неплатежоспособност или поради неоснователен отказ да плати на падежа.

При договора за несъщински факторинг условието е прекратително – ако длъжникът не изпълни задължението си на

падажа, правното действие на договора за факторинг ще се прекрати с обратна сила. Това означава, че факторът трябва обратно да прехвърли на доставчика вземането, което е купил от него, а доставчикът трябва да върне на фактора получения аванс.

6.4. Факторът по занятие сключва множество еднообразни договори за факторинг с доставчици, към които българското законодателство не поставя специални изисквания. Юридически пригодна форма за договори, които са еднотипни по съдържание и се сключват с твърде широк кръг съконтрахенти, са договорите при общи условия³⁹. Затова и договорът за факторинг може да бъде сключен като договор при общи условия.

Общите условия се изготвят предварително от фактора. В ЗБ не е предвидено договорите за факторинг да се сключват само като договори при общи условия⁴⁰. Освен това установените от фактора общи условия не се нуждаят от одобрение⁴¹.

В случаите когато договорът за факторинг е формален договор на основание чл. 293, ал. 2 от ТЗ, факторът е длъжен да предаде на доставчика общите условия при сключването на договора – аргумент от чл. 298, ал. 2 от ТЗ. Когато договорът за факторинг е неформален, факторът няма такова задължение (чл. 298, ал. 1, т. 2 от ТЗ).

Общите условия, предлагани от фактора, стават част от договора за факторинг само ако бъдат приети от доставчика. Начините за приемане на общите условия са регламентирани в чл. 16 от ЗЗД и в чл. 298 от ТЗ. Спрямо договорът за факторинг е приложим чл. 298 от ТЗ, тъй като договорът за факторинг е търговска сделка.

В чл. 298, ал. 1 от ТЗ са регламентирани два начина за приемане на общите условия в зависимост от това дали приемащата ги страна е търговец или не. При договора за факторинг доставчикът може да бъде

³⁹ Вж. *Кожухаров Александър*, цит. съч., стр. 114 и *Русчев Иван*, Договорът за концесия, С., 1999 г., стр. 388.

⁴⁰ Такова изискване например е установено по отношение на договорите за влог и за отпускане на кредити. Тези договори могат да бъдат сключвани само като договори при общи условия (чл. 38 и чл. 39 от ЗБ).

Същото изискване е предвидено по отношение на договорите за влог и за отпускане на кредити и в чл. 57, ал. 1 и чл. 58, ал. 1 от ЗКИ.

⁴¹ В някои случаи е необходимо одобрение на общите условия. Такова одобрение е предвидено например за общите условия при договорите за допълнително задължително пенсионно осигуряване (чл. 144 от Кодекса за социално осигуряване - КСО), както и за общите условия при ползването на пощенски услуги (чл. 21, ал. 4 от Закона за пощенските услуги - ЗПУ).

Общите условия при договорите за факторинг ще подлежат на одобрение само ако банките и небанковите финансови институции, които предлагат сключването на договори за факторинг при общи условия, предварително уеднаквят общите си условия. Уеднаквените общи условия трябва да бъдат одобрени от Комисията за защита на конкуренцията (чл. 15 от Закона за защита на конкуренцията - ЗЗК).

само търговец – извод, който бе обоснован по-горе в настоящото изследване.

Когато приемащата страна е търговец, общите условия се считат за мълчаливо приети от нея, ако тя не възрази срещу тях при сключване на договора (чл. 298, ал. 1, т. 2 от ТЗ)⁴².

Договорът за факторинг при общи условия може да бъде сключен като типов договор⁴³ или като договор, който съдържа клауза, препращаща към общи условия извън договора.

Договорът за факторинг, сключен като типов договор, представлява съвкупност от клаузи, които обхващат всички елементи на правоотношението, произтичащо от договора. Доставчикът няма възможност да внася никакви промени в предлаганото от фактора съдържание на договора – той може или да го приеме и да сключи договора, или да го отхвърли и да откаже да сключи договора. Единствените данни, които се добавят в типовия договор за факторинг, се отнасят до страните по договора, до паричните вземания, обект на договора, и до срока на договора⁴⁴.

Договорът за факторинг, който съдържа клауза, препращаща към общи условия извън договора, се определя като индивидуален договор. Индивидуалният договор за факторинг се състои от т. нар. особени условия, уговорени от страните по договора. Те регламентират онези елементи от договорното правоотношение, които не са уредени от общите условия. С особените условия могат да се променят или отменят общи условия, те дерогират онези общи условия, които им противоречат (чл. 298, ал. 3 от ТЗ). Общите условия са изписани на гърба на индивидуалния договор, съдържат се в каталози или се оформят като отделна брошура⁴⁵.

⁴² В българската правна доктрина е изказано становище, според което приемането на общите условия не може да стане мълчаливо, а само в писмен вид - *Русчев Иван*, цит. съч., стр. 386. Това разбиране не следва да бъде споделено. От анализа на чл. 298, ал. 1 от ТЗ става ясно, че законодателят установява писмено приемане на общите условия само когато приемащата страна не е търговец. В този случай чрез изискването за писмена форма се цели защита на интересите на по-неопитната страна в правоотношението. Необходимост от такава специална защита за търговците-професионалисти няма, поради което законодателят допуска възможността те мълчаливо да включат общите условия в сключваните от тях договори.

⁴³ Типовият договор, назоваван още формулярен договор, стандартен договор, както и договор с типизирано съдържание, е разновидност на общите условия - вж. *Сукарева Златка*, *Форма и разновидности на общите условия на договорите*, сп. "Съвременно право", бр. 4/2004, стр. 50.

В българската правна доктрина е изказано мнение, че договорът за факторинг при общи условия може да бъде сключен като типов договор - *Пиперкова Лиляна*, цит. съч., стр. 123.

⁴⁴ Характерните белези на типовия договор са посочени от *Сукарева Златка*, цит. ст., стр. 50.

⁴⁵ Вж. *Сукарева Златка*, цит. ст., стр. 53.

Общите условия в договора за факторинг, независимо дали са формулирани извън договора или като типов договор, по своята правна същност са ненормативни общи условия⁴⁶.

7. Сключеният договор за факторинг поражда правоотношение между доставчика и фактора. То се състои от техните субективни права и правни задължения, намиращи се в корелативна връзка помежду си.

Съдържанието на субективните права и на правните задължения е измежду специфичните белези на правоотношенията, по които те се отличават едно от друго. Ето защо без изясняване на съдържанието на субективните права и на правните задължения на доставчика и на фактора не биха били разкрити всички характерни особености на анализирания правен институт.

7.1. От договора за факторинг за доставчика възникват следните правни задължения спрямо фактора: за прехвърляне на паричните вземания, обект на договора; за предаване на документите, удостоверяващи тези вземания; за съдействие при проучване на платежоспособността на длъжниците по вземанията; за плащане на възнаграждение.

Поради корелативната връзка правните задължения на доставчика спрямо фактора съответстват на субективните права на фактора спрямо доставчика.

7.1.1. Основното задължение на доставчика при договора за факторинг е да прехвърли на фактора свои съществуващи неизискуеми парични вземания, както и свои бъдещи парични вземания, произтичащи от договори за доставки на стоки или за изпълнение на

⁴⁶ В по-старата българска литература се прави разлика между типовите договори, регламентирани в чл. 9, ал. 2 от ЗЗД (отм.) и в чл. 4 от ЗДСО (отм.), и общите условия, уредени в чл. 16 от ЗЗД. Типовите договори за разлика от общите условия представлявали общи и абстрактни правила, одобрявани от орган на държавно управление и затова задължително вмъквани във всички конкретни договори, които били сключвани въз основа на типовия. Ето защо типовите договори били причислявани към категорията на подзаконовите нормативни административни актове – вж. *Таджер Витали*, Основни въпроси на типовите договори, сп. Социалистическо право, бр. 2/1954 г., стр. 18 и стр. 28, както и *Пиперкова Лиляна*, Общите условия и типовите договори при сключване на сделки с контрахенти от европейските капиталистически страни, БТПП, бр. 198/1984 г., стр. 13-14.

В по-старата българска литература съществува и мнение, че общите условия, подобно на типовите договори, могат да имат нормативен характер, ако бъдат съставени или одобрявани от орган на държавно управление - *Джонджорова-Пенкова Т.*, Общи условия и типови договори, С., 1969 г., стр. 37.

В съвременната българска правна доктрина се застъпва виждането, че общите условия, независимо как са формулирани, следва да се характеризират като нормативни общи условия, ако се обявяват публично чрез средствата за масово осведомяване, ако са адресирани до неограничен и неопределен кръг лица и ако въпросите относно приемането и изменението им са уредени в самите тях, което изключва прилагането на чл. 16 от ЗЗД и на чл. 298 от ТЗ - *Сукарева Златка*, цит. ст., стр. 51-52.

услуги, страни по които са доставчикът и неговите длъжници (чл. 8, ал. 2, т. 8 от ЗБ).

С това задължение на доставчика са свързани два важни въпроса със съществено практическо значение. Първият въпрос се отнася до обема на прехвърляните парични вземания, а вторият – до уведомяването на длъжниците за сключването на договорите за факторинг.

7.1.1.1. Обемът на прехвърляното парично вземане включва както самото парично вземане, така и неговите принадлежности като изтекли лихви, привилегии и обезпечения.

Обемът на самото парично вземане се уговаря между фактора и доставчика. Може да се прехвърли както цялото парично вземане, така и част от него.

При определяне на обема на прехвърляното парично вземане във връзка с неговите принадлежности следва да се има предвид разпоредбата на чл. 99, ал. 2 от ЗЗД. Чл. 99, ал. 2 от ЗЗД е част от правната уредба на цесията, която в българското гражданско законодателство е регламентирана като институт с общ характер. Затова при липса на специални правни норми относно правните сделки, с които се прехвърлят вземания, субсидиарно приложение следва да намерят правилата относно цесията.

Съгласно чл. 99, ал. 2 от ЗЗД обемът на прехвърляното вземане се определя в договора за цесия. Ако цедентът и цесионерът не са уговорили противното, върху цесионера заедно с прехвърленото вземане автоматично преминават и принадлежностите на вземането⁴⁷.

С оглед на договора за факторинг това означава, че, ако доставчикът и факторът не са се споразумели за друго, факторът въз основа на договора за факторинг придобива както вземането, така и неговите принадлежности.

Принадлежностите на прехвърляното вземане, които преминават върху фактора, показват особености във връзка със своя обем, обусловени от спецификите на договора за факторинг. Тези особености следва да бъдат изяснени.

Принадлежност на прехвърляното вземане са изтеклите лихви. Както вече бе изтъкнато, обект на договора за факторинг са неизискуеми парични вземания. Следователно лихвите, изтекли до прехвърлянето на паричното вземане, не са мораторни, тъй като

⁴⁷ Подобни разпоредби съществуват в законодателствата и на други европейски държави (§ 401 от Германския граждански законник, чл. 170, т. 1 и 3 от Швейцарския кодекс на облигациите, както и ст. 384 от Гражданския кодекс на Руската федерация).

мораторната лихва е обезщетение за неизпълнението на изискуемо парично задължение. Като се има предвид, че доставчикът доставя стоки, респ. извършва услуги при условията на търговски кредит, изтеклите до прехвърлянето лихви могат да бъдат само възнаградителни. Те представляват цената, която длъжникът дължи на доставчика за ползването на предоставения му търговски кредит⁴⁸.

Като принадлежност на прехвърляното вземане се определят привилегиите. Законът установява кои вземания са привилегирани (чл. 136 и в чл. 137 от ЗЗД). Паричното вземане, обект на договора за факторинг, може да се ползва единствено от привилегията, установена в чл. 136, ал. 1, т. 3 от ЗЗД, т.е. това вземане ще е привилегировано само ако е обезпечено със залог или ипотека⁴⁹. Тази привилегия е особена, защото тя може да се упражни само върху определено имущество – това, върху което е учреден залогът или ипотека.

Принадлежности на прехвърляното вземане са и обезпеченията. Спецификата на факторинга, разглеждан като система от две свързани правни сделки, обуславя кои от обезпеченията, познати на българското право, могат да бъдат използвани за обезпечаване на паричното вземане, обект на договора за факторинг. Това са поръчителството, залогът, ипотека, неустойката и банковата гаранция.

Прехвърлянето на поръчителството, залога, ипотека и неустойката заедно с обезпеченото парично вземане по силата на договор за факторинг не показва никакви особености в сравнение с прехвърлянето на посочените обезпечения въз основа на цесия. Прехвърлянето на тези обезпечения чрез цесия на обезпеченото вземане е разгледано подробно в българската правна литература⁵⁰. Ето защо то не е предмет на анализ в настоящото изследване.

Внимание заслужават случаите, при които прехвърляното с договора за факторинг парично вземане е обезпечено с банкова гаранция. При тези хипотези общото правило на чл. 99, ал. 2 от ЗЗД се дерогира от специалните по отношение на него правни норми,

⁴⁸ За повече подробности относно задължението за лихва вж. *Апостолов Иван*, цит. съч., стр. 81-93, *Кожухаров Александър*, цит. съч., стр. 175, *Калайджиев Ангел*, цит. съч. стр. 193-196, *Голева Поля*, цит. съч., стр. 66, *Кацаров Константин*, цит. съч., стр. 416, както и *Георгиев Владимир*, Някои правни въпроси на лихвата, сп. “Финанси и право”, бр. 8/1995 г., стр. 8, и *Торманов Захари*, Проблеми на паричното задължение – възнаградителна лихва, сп. “Пазар и право”, бр. 4/1998 г., стр. 15.

⁴⁹ В българската правна литература е изразено виждане, че възможността за предпочително удовлетворение при залога или ипотека не е привилегия, а произтича от самото заложно или ипотечно право – вж. *Венедиков Петко*, Ипотеки, залог, привилегии, С., 2000 г., стр. 263 и стр. 306.

⁵⁰ Вж. *Апостолов Иван*, цит. съч., стр. 405 и стр. 314, *Кожухаров Александър*, цит. съч., стр. 481-482, *Калайджиев Ангел*, цит. съч. стр. 433, 435-436.

отнасящи се до банковата гаранция и съдържащи се в Еднообразните правила за гаранциите на поискване (ЕПГП)⁵¹.

Съгласно чл. 4, ал. 1 от ЕПГП банковата гаранция е непрехвърляема. Следователно прехвърлянето на паричното вземане въз основа на договора за факторинг не води до автоматично прехвърляне и на банковата гаранция.

Чл. 4, ал. 1 от ЕПГП е диспозитивна правна норма. В нея се предвижда възможността в банковата гаранция да бъде възпроизведена уговорката между бенефициера и едно трето лице, с която се допуска прехвърляне на банковата гаранция. Съгласието за прехвърляне на банковата гаранция може да бъде оформено като самостоятелен договор или като клауза в друг договор.

Бенефициер по банковата гаранция е доставчикът, а третото лице е факторът. Бенефициерът и третото лице, които постигат съгласие за прехвърляне на банковата гаранция, са страни по договора за факторинг. Оттук произтича заключението, че въз основа на договор за факторинг върху фактора ще преминат банковата гаранция заедно с обезпеченото парично вземане само ако договорът съдържа изрична уговорка в този смисъл⁵².

7.1.1.2. Правното действие на уведомяването на длъжниците за прехвърлянето на длъжимите от тях парични вземания е регламентирано в чл. 99, ал. 3 и ал. 4 от ЗЗД във връзка с цесията.

При договора за факторинг правното действие на съобщението до длъжниците е напълно идентично с това при цесията. Както при цесията, така и при договора за факторинг уведомлението за извършеното прехвърляне не е условие за пораждаване на правните последици на договора. Съобщението е от значение за длъжника и за третите лица, които не са страни по цесията, респ. по договора за факторинг. За тях прехвърлянето на паричното вземане има действие не от момента на сключване на съответния договор, а от момента на получаване на уведомлението за това.

Еднаквото правно действие на съобщението до длъжниците при цесията и при договора за факторинг прави възможно субсидиарното прилагане на общите правила в чл. 99, ал. 3 и ал. 4 от ЗЗД към договора за факторинг.

Стриктното приложение на чл. 99, ал. 3 от ЗЗД към договора за факторинг би довело до ограничение, което е несъвместимо с

⁵¹ ЕПГП са част от българското вътрешно право на основание чл. 288 от ТЗ.

⁵² За подробности относно непрехвърлимостта на банковата гаранция вж. *Таков Кристиан*, *Банковата гаранция*, С., 1998 г., стр. 160-161, 187-188 и 198.

особеностите на разглеждания правен институт и е в противоречие с установената търговска практика. Проблемът, който тези разпоредби пораждаат по отношение на договора за факторинг, е свързан с установеното в тях задължение за цедента да уведоми длъжника за извършеното прехвърляне на дължимото от него вземане.

В чл. 99, ал. 3 от ЗЗД задължението на цедента да съобщи на длъжника за цесията е установено като задължителен елемент от съдържанието на договора. Търговската практика обаче познава скрития факторинг, чиято характерна особеност е неуведомяването на длъжника за извършеното прехвърляне.

Възниква въпросът дали доставчикът и факторът на основание чл. 9 от ЗЗД могат да сключат договор за скрит факторинг, като се отклонят от чл. 99, ал. 3 от ЗЗД, или съдържанието на договора за факторинг задължително трябва да се уреди съобразно посочената разпоредба. За да се отговори на този въпрос, е необходимо да се изясни видът на правната норма в чл. 99, ал. 3 от ЗЗД – императивна или диспозитивна е тя.

Делението на правните норми на императивни и диспозитивни се осъществява с оглед на интереса, който те защитават. Диспозитивните правни норми се отнасят до частните интереси на правните субекти, а императивните правни норми – до обществения интерес⁵³.

Правната норма в чл. 99, ал. 3 от ЗЗД щеше да е императивна по своя характер, ако с нея се защитаваше обществения интерес, като се гарантираха интересите на длъжниците и на третите лица, които не са страни по цесията.

Чл. 99, ал. 3 от ЗЗД не е свързан с обществения интерес. Неговата защита се осигурява от правната норма на чл. 99, ал. 4 от ЗЗД, който урежда правните последици от неизпълнението на задължението на цедента да уведоми длъжника за цесията. Съгласно чл. 99, ал. 4 от ЗЗД, ако цедентът не съобщи на длъжника за извършеното прехвърляне, интересите на длъжника и на третите лица не ще бъдат нарушени, защото цесията няма да има действие спрямо тях.

От направените разсъждения произтича заключението, че като императивна правна норма следва да се определи тази в чл. 99, ал. 4 от ЗЗД, а не тази в чл. 99, ал. 3 от ЗЗД.

С оглед на договора за факторинг това означава, че доставчикът и факторът на основание чл. 9 от ЗЗД могат да се отклонят от предписаното в чл. 99, ал. 3 от ЗЗД и да уговорят, ако техните интереси

⁵³ Вж. *Таджер Витали*, цит. съч., дял първи, стр. 229, *Павлова Мария*, цит. съч., стр. 109-110, *Рачев Филип*, цит. съч., стр. 66-67.

го налагат, че длъжникът няма да бъде уведомяван за извършеното прехвърляне на паричното вземане, сключвайки по този начин договор за скрит факторинг.

Изводът, че сключването на договори за скрит факторинг е допустимо от действащото българско законодателство, намира опора и в легалното определение на договора за факторинг в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ. В легалната дефиниция уведомяването на длъжниците за прехвърлянето на паричните вземания не е посочено като задължителен елемент от съдържанието на договора. Легалното определение в тази насока е съобразено с търговската практика.

7.1.2. Тясно свързано с основното задължение на доставчика е задължението му да предаде на фактора документите, установяващи прехвърлените вземания⁵⁴. Това свое задължение доставчикът изпълнява, като предаде на фактора копия от фактурите или от договорите с длъжниците, от които произтичат вземанията, както и документи, доказващи, че доставчикът е изпълнил своите задължения към длъжника по договора за доставка на стоки, респ. за предоставяне на услуги.

7.1.3. Доставчикът поема задължение да съдейства на фактора при проучване на платежоспособността на длъжниците по прехвърляните парични вземания само при договори за същински факторинг, които имат за обект бъдещи парични вземания. Когато обект на договора за факторинг са съществуващи парични вземания, доставчикът няма такова задължение към фактора, защото последният преди сключването на договора сам проверява платежоспособността на длъжниците.

Търговската практика познава различни възможности за формулиране на задължението на доставчика за оказване на съдействие при проучване на платежоспособността на длъжниците по прехвърляните бъдещи парични вземания.

Доставчикът може да поеме задължение да предоставя на фактора получените предложения за сключване на договори за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги. Факторът проверява платежоспособността на потенциалните съконтрахенти на доставчика-негови евентуални длъжници. При положителни резултати от проучването факторът писмено уведомява доставчика, че ще купи паричните вземания, произтичащи от бъдещите договори, и ще поеме кредитния риск по отношение на тях. Едва след получаване на

⁵⁴ Подобно задължение има и цедента при цесията – вж. чл. 99, ал. 3 от ЗЗД.

писменото уведомление доставчикът сключва договорите за доставка на стоки, респ. за изпълнение на услуги с лицата, одобрени от фактора. Действията по изпълнение на посоченото задължение на доставчика водят до извода, че то може да бъде част от съдържанието само на договор за факторинг, сключен като рамков договор или като договор под условие.

Доставчикът може да поеме задължение периодично през времето на действие на договора за факторинг да предоставя на фактора списък на длъжниците по сключените договори за доставка на стоки, респ. за предоставяне на услуги. След проучване на платежоспособността на длъжниците факторът посочва кои от паричните вземания е одобрил и е съгласен да купи. Така уговорено, задължението на доставчика може да произтича от договор за факторинг, сключен като договор под условие.

7.1.4. Договорът за факторинг е търговска сделка (чл. 1, ал. 1, т. 7 от ТЗ във връзка с чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ), а търговските сделки, както вече бе споменато, винаги са възмездни. Ето защо договорът за факторинг поражда за доставчика задължение да плати възнаграждение на фактора.

Възмездният характер на договора за факторинг не е изтъкнат в легалното определение в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ, но е посочен в легалните дефиниции, формулирани в данъчните закони за данъчни цели и приложими само в рамките на тези закони (§ 1, т. 24 от ЗКПО и § 1, т. 25 от ЗОДФЛ). Тъй като задължението за плащане на възнаграждение е съществен елемент от съдържанието на договора за факторинг, то трябва да бъде обхванато от легалното определение в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ, което намира приложение в цялото българско законодателство. Ето защо *de lege ferenda* е уместно да се препоръча легалната дефиниция да се допълни в набелязания по-горе смисъл.

Възнаграждението, дължимо от доставчика на фактора, е възнаграждение за получени услуги.

Размерът на възнаграждението се определя в договора за факторинг. То може да се уговори като глобална сума или като процент от номиналната стойност на всяко от прехвърлените парични вземания. В търговската практика се използва най-вече вторият вариант.

Размерът на възнаграждението зависи от общия размер на прехвърляните парични вземания, от платежоспособността на длъжника по всяко вземане и от неговата търговска репутация, от времето между прехвърлянето на вземанията и техния падеж, от общия брой на длъжниците (колкото по-голям е броят на длъжниците, толкова

по-малък е кредитният риск), както и от извършените от фактора услуги.

Ако страните по договора за факторинг пропуснат да уговорят размера на възнаграждението, то той ще бъде определен в съответствие с установеното в търговската практика (чл. 288 от ТЗ).

Търговската практика показва, че размерът на възнаграждението за административните и счетоводните услуги, които факторът предоставя на доставчика във връзка с прехвърленото вземане, обикновено е между 0,5% и 3%, а на възнаграждението за поетия риск “делкредере” – от 3% до 4%⁵⁵. Възнаграждението за услугата финансиране е възнаградителната лихва върху авансово платената част от номиналната стойност на купеното от фактора парично вземане.

Общото възнаграждение на фактора, когато той предоставя на доставчика и трите вида услуги, представлява от 10% до 20% от номиналната стойност на всяко от прехвърлените парични вземания⁵⁶.

Необходимо е да се обърне внимание върху възнаграждението за услугата финансиране с цел изясняване на два въпроса – първия: относно неговата допустимост от гледна точка на действащото българско законодателство, и втория: относно неговия размер.

В българската правна литература е изразено становище, че възнаградителна лихва не се дължи, когато авансът представлява парична сума, дадена в изпълнение на съществуващо задължение, защото в този случай не се ползва чужд, а собствен капитал⁵⁷.

Сумата, която факторът плаща на доставчика авансово, е част от цената на прехвърленото с договора за факторинг парично вземане. Факторът плаща тази сума в изпълнение на свое съществуващо задължение, произтичащо от договора за факторинг, а именно: задължението да плати цената на придобитото вземане. Означава ли това, че, плащайки авансово, факторът всъщност финансира доставчика със собствен на последния капитал.

⁵⁵ Вж. Пиперкова Лиляна, цит. съч., стр. 110 и 132, *Lunckenbein Hans G.*, Rechtsprobleme des Factoring-Vertrages, Diss. München, 1983, S. 9, *Björn Birgitte*, Factoring a comparative analysis the legal and practical implications of factoring as practised in the United States, England und Denmark, Copenhagen Jurist-ogÖkonomforbundets Forlag, 1995, p. 30 и 48, *Martinek Michael*, Moderne Vertragstypen: Band 1 Leasing und Factoring, Verlag C.H. Beck, München, 1991., S. 225-226, *Schaer Kurt*, Die wirtschaftliche Funktionsweise des Factoring, Neue Vertragsformen der Wirtschaft, 1993, S. 169, *Abed Nikmat*, Factoring: an alternative cash flow funding method, San Diego Business Journal, 08/25/1997, Vol. 18, Issue 34, p. 14, *Прокопиева Вася*, Същност и приложение на факторинга, сп. “Пазар и право”, бр. 12/1998 г., стр. 31-39.

⁵⁶ Вж. Пиперкова Лиляна, цит. съч., стр. 133.

⁵⁷ Антонова Анета, “Лихвата по търговското право”, сп. “Търговско право”, бр. 4/1998 г., стр. 20-21.

Отговорът на поставения въпрос е отрицателен. Аргументи следва да се търсят в специфичната особеност на факторинга. Като негова отличителна черта бе посочена обвързаността на извършваните от фактора услуги с предоставяните от доставчиците търговски кредити. При услугата финансиране тази обвързаност се проявява в авансовото плащане на част от цената на придобитото вземане – ако финансирането не е елемент от съдържанието на договора за факторинг, факторът ще плати на падежа или при събиране на вземането. В тези случаи факторът не получава възнаграждение за услугата финансиране, защото не я предоставя.

От горните разсъждения става ясно, че до настъпването на падежа или до събирането на вземането авансово платената сума, равностойна на част от цената на прехвърленото вземане, се счита за притежание на фактора. Допълнителен аргумент в тази насока може да се изведе от договора за несъщински факторинг – при неплащане от страна на длъжника факторът, който не е поел риска “делкредере”, на падежа има право да иска от доставчика връщане на платения аванс.

Следователно при финансиране от фактора доставчикът ползва негов, а не собствен паричен ресурс. Да се приеме противното, би означавало да се отрече една от съществените функции на факторинга, тъй като финансирането със собствен, а не с чужд капитал е безсмислено.

Изводът е: понеже при факторинга с функция финансиране факторът предоставя на доставчика собствен паричен ресурс, той има право за получи възнаграждение за извършената услуга финансиране. Възнаграждението е под формата на възнаградителна лихва.

Задължението за плащане на възнаградителната лихва възниква от момента, в който факторът авансово плати на доставчика част от номиналната стойност на придобитото парично вземане. Това е моментът, от който доставчикът има възможност да използва паричните средства на фактора.

Възнаградителната лихва, както стана ясно от изложените по-горе разсъждения, се дължи до падежа на прехвърленото с договора за факторинг парично вземане или до неговото събиране, ако то се осъществи преди падежа. Доставчикът и факторът обаче, познавайки търговската практика, могат да уговорят, че лихва се дължи до настъпването на предварително установена от тях дата, която се изчислява въз основа на средната продължителност на падежа на вземанията на доставчика спрямо неговите длъжници – имат се

предвид само паричните вземания, прехвърлени от доставчика на фактора.

При определяне размера на възнаградителната лихва се изхожда от правната характеристика на договора за факторинг като двустранна търговска сделка⁵⁸.

Въпросите за възнаградителната лихва при двустранните търговски сделки се регламентират в чл. 294, ал. 1 от ТЗ.

Според чл. 294, ал. 1 от ТЗ задължението за плащане на лихва възниква по силата на закона, а не от уговорка между страните по договора. Отнесено към договора за факторинг, това означава, че доставчикът ще бъде задължен да плаща на фактора възнаградителна лихва дори ако договорът за факторинг не съдържа уговорка в този смисъл⁵⁹.

Лихвата, която се плаща по право, е законна. Следователно чл. 294, ал. 1 от ТЗ урежда възнаградителната законна лихва в търговското право⁶⁰.

В търговското право размерът на законната възнаградителна лихва по чл. 294, ал. 1 от ТЗ не е определен.

Размерът на законната лихва е установен в гражданското право, което по силата на чл. 288 от ТЗ е субсидиарен източник на търговското право.

Съгласно чл. 86, ал. 2 от ЗЗД размерът на законната лихва се определя от Министерския съвет. Въз основа на тази разпоредба е прието ПМС № 72 от 08.04.1994 г.⁶¹. Чл. единствен, ал. 1, т. 1 и т. 2 предвижда, че годишният размер на законната лихва за просрочените задължения в левове е равен на основния лихвен процент на БНБ за периода, увеличен с 10%, а за просрочените задължения в конвертируема валута – на тримесечния Либор⁶² за съответния вид валута, увеличен с 10%.

⁵⁸ Едностранни са онези търговски сделки, при които само едната страна по сделката е търговец, а двустранни са тези, при които и двете страни са търговци – вж. *Диков Любен*, Курс по търговско право, том втори, трето фототипно издание, С., 1992 г., стр. 525-527, *Герджиков Огнян*, Търговски сделки, С., 2000 г., стр. 22, *Голева Поля*, Търговско право, книга втора, София, 2002 г., стр. 19, *Калайджиев Ангел*, цит. съч. стр. 103.

⁵⁹ Уредбата на лихвата в ТЗ е основана на общия за търговското право принцип за възмездно-еквивалентния характер на търговските правоотношения. Ето защо задължението за лихва става част от правоотношението между търговци дори когато такова задължение изрично не е било уговорено между тях.

⁶⁰ Така и *Калайджиев Ангел*, цит. съч. стр. 195 и *Герджиков Огнян*, Търговски сделки, С., 2000 г., стр. 38.

⁶¹ Обнародвано в ДВ, бр. 33 от 19.04.1994 г. с последно изменение в бр. 15 от 22.02.2000 г.

⁶² В българското материално право като либор се сочи лихвеният процент по депозитите, предлагани на Лондонския междубанков пазар, обявен в бюлетина на "Ройтер" от Международната

В българската правна литература се приема, че размерът на законната мораторна лихва е меродавен във всички случаи на законна лихва⁶³. Следователно при договора за факторинг дължимата от доставчика възнаградителна законна лихва за получената от него услуга финансиране е в размера, определен в чл. единствен, ал. 1 на ПМС № 72 от 08.04.1994 г.

Правната норма в чл. 294, ал. 1 от ТЗ е диспозитивна и не установява граници за свободата на страните да се отклонят от предписаното в нея⁶⁴. Това означава, че доставчикът и факторът могат да уговорят, че доставчикът няма да дължи лихва, т.е. възнаграждение за получената услуга финансиране, или че дължимата от него възнаградителна лихва е в по-висок или в по-нисък размер от установения в ПМС № 72 от 08.04.1994 г.⁶⁵.

Чл. 294, ал. 1 от ТЗ не предвижда писмена форма като условие за действителността на уговорките относно лихвата. Следователно те могат да бъдат направени устно, като писмената форма би имала само доказателствено значение.

Начинът на плащане на дължимото възнаграждение за всички предоставяни от фактора на доставчика услуги се уговаря в договора за факторинг. В търговската практика са утвърдени следните варианти в тази насока: доставчикът плаща възнаграждението в определен срок след подписването на договора за факторинг; факторът приспада възнаграждението от сумата, която изплаща на доставчика поотделно за всяко придобито парично вземане след инкасирането му; факторът удържа възнаграждението общо за всички прехвърлени парични

асоциация на суаповите дилъри – вж. решение от 27.06.1994 г. по арб. д. № 94/93 г. на Арбитражния съд при БТПП. Информация за либора може да се намери още в Телерейт, където котировките на тримесечния либор се обявяват от Асоциацията на британските банкери, както и във вестниците *Financial Times* и *The Wall Street Journal of Europe*.

⁶³ *Калайджиев Ангел*, цит. съч. стр. 196 и *Герджиков Огнян*, *Търговски сделки*, С., 2000 г., стр. 38.

В българската правна литература е изразено и друго виждане, а именно: размерът на възнаградителната законна лихва е равен на обичайната пазарна лихва по парични кредити за съответния период до падежа (*Торманов Захари*, цит. съч., стр. 19, както и *Панева Лиляна*, “Лихвата при взаимоотношенията между търговци”, сп. “Пазар и право”, бр. 4/1999 г., стр. 37). Подробни аргументи против второто разбиране вж. при *Калайджиев Ангел*, цит. съч. стр. 196.

В българската правна доктрина е изложено и виждането, че законодателят изрично трябва да определи размера на лихвата по чл. 294, ал. 1 от ТЗ, тъй като е необосновано да се дължи в един и същи размер от един неизправен длъжник и от длъжник, който дължи лихва за ползване на чужд капитал, без да е в забава по отношение на неговото връщане - *Антонова Анета*, цит. ст., стр. 21, както и *Панева Лиляна*, цит. ст., стр. 36.

⁶⁴ Относно видовете диспозитивни правни норми съобразно възможността на страните да се отклоняват от установеното в диспозицията им вж. *Таджер Витали*, цит. съч., дял първи, стр. 231, *Павлова Мария*, цит. съч., стр. 111, *Рачев Филип*, цит. съч., стр. 67.

⁶⁵ Така *Антонова Анета*, цит. ст., стр. 21-22, *Торманов Захари*, цит. ст., стр. 17-18, и *Панева Лиляна*, цит. ст., стр. 35.

вземания от сумата, която авансово плаща на доставчика. Последният вариант се използва най-често в търговската практика.

7.2. Договорът за факторинг поражда за фактора следните правни задължения спрямо доставчика: за финансиране; за предоставяне на административни и счетоводни услуги във връзка с прехвърленото вземане; за поемане на риска “делкредере”; за плащане на цената на прехвърленото парично вземане и за непрехвърляне на същото.

В легалното определение на договора за факторинг, съдържащо се в чл. 1, ал. 2, т. 8 от ЗБ, е посочено само едно от тези задължения – поемането на кредитния риск. Останалите задължения на фактора, въпреки че не са изрично регламентирани, могат да бъдат уговорени от страните по договора на основание чл. 9 от ЗЗД, който съгласно чл. 288 от ТЗ субсидиарно се прилага към търговските сделки. Ето защо тези задължения също следва да бъдат разгледани в настоящото изложение.

Правните задължения на фактора спрямо доставчика съответстват на субективните права на доставчика спрямо фактора поради корелативната връзка между тях.

Задълженията за финансиране, за предоставяне на административни и счетоводни услуги във връзка с прехвърлените парични вземания и за поемане на риска “делкредере” са в основата на трите специфични за факторинга функции.

7.2.1. Факторът изпълнява задължението си да финансира доставчика, като му плаща авансово между 70% и 90% от номиналната стойност на прехвърлените парични вземания. Плащането е авансово, защото се извършва преди падежа на вземанията.

Задължението за финансиране не е задължителен елемент от съдържанието на договора за факторинг. То възниква само ако е уговорено.

7.2.2. С договора за факторинг факторът може да се задължи спрямо доставчика да извършва административни и счетоводни услуги във връзка с прехвърленото парично вземане. Това задължение на фактора също не е задължителен елемент от съдържанието на договора за факторинг, то също се поражда само ако доставчикът и факторът са постигнали съгласие в този смисъл.

7.2.3. Факторът поема риска “делкредере”, като се задължава да плати на доставчика номиналната стойност на придобитото парично вземане дори ако длъжникът неоснователно откаже да плати или не плати поради неплатежоспособност. Задължението за поемане на кредитния риск е елемент от съдържанието само на договора за

същински факторинг. При договора за несъщински факторинг факторът няма такова задължение.

Факторът носи риска “делкредере” само за онези парични вземания, които той писмено е одобрил пред доставчика.

Възможно е в договора за факторинг да се регламентира правото на фактора да се откаже от даденото одобрение. Правната последица от отказа е непоемане на риска “делкредере”.

В договора за факторинг е необходимо да бъдат посочени обстоятелствата, при наличието на които факторът има право да се откаже от даденото одобрение. Тези обстоятелства задължително трябва да насочват към опасност от повишаване на кредитния риск поради влошаване на финансовото състояние на длъжниците.

7.2.4. Факторът е длъжен да плати на доставчика цената на купеното от него парично вземане. Цената на вземането е равна на неговата номинална стойност.

7.2.5. Договорът за факторинг може да съдържа изрична забрана за последователно прехвърляне на паричните вземания, обект на договора. От тази забрана за фактора произтича задължението да не прехвърля на други лица паричните вземания, които е купил от доставчика.

Липсата на такава забрана означава и липса на такова задължение за фактора.

При последователното прехвърляне на паричните вземания, обект на договора за факторинг, възниква въпросът дали е необходимо длъжниците по вземанията да бъдат уведомявани за всяко едно прехвърляне. В българската правна литература е утвърдено разбирането, че в тези случаи е достатъчно на длъжниците да бъде съобщено за последното прехвърляне, т.е. за сключването на последния договор за факторинг⁶⁶.

8. В заключение, с оглед бъдещата нормотворческа дейност и нуждите на правоприлагането може да бъде дадената следната дефиниция на анализирания правен институт:

Договорът за факторинг е договор, сключен между доставчик и фактор, съгласно който доставчикът се задължава да продаде на фактора както свои съществуващи неизискуеми вземания, така и свои бъдещи вземания, произтичащи от договори за доставки на стоки или за извършване на услуги, а факторът срещу възнаграждение се задължава да предостави на доставчика поне една от следните услуги:

⁶⁶ Вж. *Пиперкова Лиляна*, цит. съч., стр. 131, *Найденов Борислав*, цит. съч., стр. 163, *Бобатинов Марио*, цит. съч., стр. 161, и *Прокопиева Вася*, цит. ст., стр. 31–39.

финансиране; поемане на риска “делкредере”; административни и счетоводни услуги във връзка с прехвърлените вземания.

Задачата на предложеното определение е да се изтъкнат всички съществени характеристики на дефинираното понятие, като по този начин се определи тяхната значимост за изясняване съдържанието на разглеждания правен институт.